

Samenvatting

Dit verkennende rapport bestudeert copycatgedrag bij terroristische aanslagen. Dit betreft gedrag dat iemand intentioneel en gemotiveerd vertoont om een bepaalde voorganger na te apen, met name een andere persoon of groep die met een terroristische aanslag in (sociale) mediaberichten de aandacht heeft getrokken. Kenmerkend aan dergelijk copycatgedrag is dat het niet rechtstreeks door een bepaalde terroristische beweging wordt aangestuurd, maar dat mensen zelf besluiten een aanslagpleger na te gaan doen.

Aanleiding

Copycatgedrag kan wellicht de kans op toekomstige terroristische aanslagen vergroten. Copycats kunnen immers geïnspireerd worden om het gedachtengoed van aanslagplegers over te nemen en/of de methoden van de eerdere aanslagplegers te kopiëren en wellicht zelfs te overtreffen. Dergelijk gedrag kan het aantal terroristische aanslagen en/of het aantal slachtoffers per aanslag aanzienlijk vergroten. Dit kan gevoelens van angst onder de bevolking aanwakkeren. Tegelijkertijd is er nog geen onomstotelijk bewijs voor de rol van copycatgedrag bij terroristische aanslagen. Dit vormt de aanleiding voor dit rapport. Deze aanleiding wordt nader uitgewerkt in Hoofdstuk 1.

Methode

Voor dit rapport werden interviews gehouden met acht nationale en internationale experts op het gebied van copycatgedrag en terrorisme. In Sectie 2.4 worden deze interviews nader toegelicht. De lijst van onderwerpen die met deze experts is besproken is opgenomen in Bijlage 1.

Tevens werden twee literatuurstudies uitgevoerd. De eerste literatuurstudie was gericht op copycatgedrag bij terroristische aanslagen. Uit dit onderzoek kwamen 36 publicaties op dit gebied naar voren. De tweede literatuurstudie was gericht op copycatgedrag in andere gebieden dan terrorisme, zoals zelfdoding en schietpartijen op scholen. Hieruit kwamen 44 publicaties naar voren. De aldus gevonden literatuur is aangevuld met suggesties van de geïnterviewde experts en de leden van de begeleidingscommissie. De methode van het literatuuronderzoek wordt besproken in Sectie 3.1. De belangrijkste studies die uit het literatuuronderzoek naar voren kwamen worden samengevat in Bijlage 2.

Ook werd een beknopte sociale media-analyse uitgevoerd. Deze analyse was beperkt in omvang. De box aan het einde van Hoofdstuk 3 bespreekt de hoofdlijnen van dat onderzoek.

Tevens zijn dreigingsbeelden van de NCTV en jaarverslagen van de AIVD geanalyseerd waarin copycatgedrag wordt aangehaald, evenals verslagen van de Tweede Kamer waarin de term 'copycat' is vermeld. De inzichten die aldus zijn opgedaan zijn aangevuld met aanpakken die in andere landen worden aangewend om copycatgedrag tegen te gaan en met interviews met de experts. In Hoofdstuk 4 worden de bevindingen van dit literatuuronderzoek vermeld.

Het uitgevoerde interview-, literatuur- en sociale media-onderzoek heeft belangrijke aandachtspunten. Deze worden besproken in Sectie 5.2. Hierbij wordt aangegeven hoe toekomstig onderzoek wat kan doen aan deze aandachtspunten.

Definitie copycatgedrag

Een belangrijk doel van dit rapport was het opstellen van een werkdefinitie die bruikbaar is bij het onderzoeken en aanpakken in beleid en praktijk van copycatgedrag bij terroristische aanslagen. De eerste alinea van deze samenvatting vermeldt deze definitie.

In Hoofdstuk 2 wordt de definitie nader onderbouwd aan de hand van de bestudeerde literatuur en de interviews met experts op het gebied van copycatgedrag en terrorisme. Hierbij wordt opgemerkt dat copycats zich aangespoord kunnen voelen om eenzelfde methode uit een eerdere terroristische aanslag na te doen. Ook kunnen copycats door een terroristische aanslag geïnspireerd worden om het gedachtengoed van voorgangers over te nemen. Het gedrag dat wordt nagedaan betreft vaak gewelddadig gedrag, maar kan ook niet-gewelddadig gedrag omvatten.

Vaak vindt copycatgedrag plaats omdat men zich identificeert met de eerdere aanslagpleger. Ook kan copycatgedrag optreden omdat men juist ageert tegen een terroristische daad uit een ideologische, religieuze of andere stromingen waar men zich tegen afzet.

Bewijs voor copycatgedrag

Het blijkt geen sinecure te zijn om de precieze rol van copycatgedrag bij terroristische aanslagen nauwkeurig vast te stellen. Hoofdstuk 3 bespreekt welk bewijs er is voor copycatgedrag bij terroristische aanslagen. Ook wordt copycatgedrag in andere domeinen zoals suïcide en 'school shootings' besproken.

Aanpakken van copycatgedrag

Een belangrijke vraag is wat gedaan kan worden aan copycatgedrag bij terroristische aanslagen. In Hoofdstuk 4 worden hiertoe relevante Nederlandse stukken op dit gebied

bestudeerd. Dit betreft onder meer dreigingsbeelden van de NCTV en jaarverslagen van de AIVD waarin copycatgedrag wordt aangehaald. Ook worden illustratieve inzichten opgedaan uit enkele andere landen en wordt geleerd van de interviews met de experts. Uit deze bespreking blijkt dat het gewenst aanpakken van copycatgedrag goed aansluit bij bestaande kernonderdelen van het Nederlandse beleid, zoals de persoonsgerichte en integrale aanpak.

Conclusies

Elk hoofdstuk in dit rapport bevat op gepaste momenten conclusiesecties. Voor details wordt de lezer naar deze secties verwezen.¹ Hoofdstuk 5 presenteert algemene conclusies voor beleid en praktijk (5.1) en toekomstig onderzoek (5.2).

Een belangrijke algemene conclusie die volgt uit het hier gepresenteerde literatuur-, interview- en sociale media-onderzoek is dat copycatgedrag bij terroristische aanslagen kan voorkomen. Wel dient rekening te worden gehouden met het feit dat in concrete casussen terroristisch gedrag veelal door diverse factoren wordt beïnvloed. Het duiden van wat er in een specifieke casus precies is gebeurd vereist daarom maatwerk. Er zijn enkele bruikbare ideeën ontwikkeld over het voorkomen en aanpakken van copycatgedrag bij terroristische aanslagen. Deze ideeën sluiten aan bij het Nederlandse beleid en de praktijk op het gebied van contraterrore en de preventie van radicalisering. Met name het blijven investeren in sociale netwerken en hanteren van maatwerk in een persoonsgerichte aanpak zijn hierbij van belang.

Mediaberichten kunnen de kans op copycatgedrag vergroten. Het kan daarom helpen als media uit zichzelf, zonder enige aantasting van de persvrijheid, besluiten om terughoudend te rapporteren over terroristische aanslagen. Weinig details over de gevolgde methode rapporteren maakt de kans kleiner dat de methodiek van de eerdere aanslag wordt nagedaan. Terughoudend rapporteren over de persoon als aanslagpleger helpt ook. Dit vermindert de kans op identificatie met de aanslagpleger en het gedachtengoed waar hij/zij voor staat.

Het is belangrijk om te blijven werken aan een coherente inhoudelijke visie over radicalisering en (contra-)terrorisme, inclusief copycatgedrag. Belangrijk is hierbij dat het bij copycatgedrag niet gaat om het opvolgen van instructies wat te doen, maar om wat mensen zelf besluiten te doen. Dit gemotiveerde gedrag kan impulsief, in een opwelling tot uiting komen. Om dit gedrag goed te kunnen duiden is het belangrijk om zorgvuldig te blijven analyseren wat mensen denken, voelen en uiteindelijk doen. Het verheugt ons dat het Nederlandse beleid op het gebied van contra-terrorisme en de preventie van radicalisering zich hier reeds gedurende geruime tijd rekenschap van geeft.

---

¹ Zie 1.2.4, 2.5, 3.2.4, 3.3.5, 3.4, 4.2.6, 4.3.6, 4.4.7 en 4.5.